

Co-funded by
the European Union

European
Fundamental Values
in Digital Era

EUROPEAN FUNDAMENTAL VALUES IN DIGITAL ERA, A JEAN MONNET CENTRE OF EXCELLENCE

101085385 - EFVDE - ERASMUS-JMO 2022-HEI-TCH-RSCH

Рекомендації щодо доступу до правосуддя у цифрову еру “Цифрове правосуддя, ODR, штучний інтелект та діджиталізація судочинства”

Серпень 2025

Юлія Разметаєва,
Тетяна Цувіна

Ці рекомендації підготовлено в межах проєкту Центр Досконалості Жана Моне “Європейські фундаментальні цінності в цифрову еру”, 101085385 – EFVDE – ERASMUS-JMO-2022-HEI-TCH-RSCH, що фінансується Європейським Союзом (<https://nlu.edu.ua/proyekt-erasmus-efvde/>), із залученням Кафедри Жана Моне “Право внутрішнього ринку ЄС” (<https://knute.edu.ua/blog/read/?pid=46258&uk>), співфінансованого ЄС. Однак висловлені погляди та думки належать лише авторам і не обов’язково відображають погляди Європейського Союзу чи Європейського виконавчого агентства з питань освіти і культури (EACEA). Ні Європейський Союз, ні орган, що надає гранти, не можуть нести за них відповідальності. Публічне обговорення проєкту рекомендацій було проведено в межах воркшопу для практиків “Доступ до правосуддя у цифрову еру: ODR, штучний інтелект та діджиталізація судочинства” 19 та 20 червня 2025.

Щиро дякуємо за цінний внесок до публічного обговорення та тексту проєкту рекомендацій експерткам і експертам! Цей внесок забезпечили Наталія Мазаракі, Наталія Філатова-Білоус, Надія Бондаренко-Зелінська, Оксана Бортник, Анастасія Матвєєва, Володимир Божко, Марина Кобак, Лілія Амелічева, Христина Хащина, Олена Піхурець, Катерина Малініна, Ольга Губанова, Єлизавета Малініна та Євген Васильєв.

**Рекомендації щодо
доступу до правосуддя у цифрову еру
“Цифрове правосуддя, ODR, штучний інтелект та
діджиталізація судочинства”**

Україна знаходиться на етапі глибокої цифрової трансформації, яка охоплює й сферу правосуддя. Впровадження онлайн-врегулювання спорів (ODR), використання штучного інтелекту (ШІ) та діджиталізація судової системи відкривають нові можливості для підвищення ефективності, доступності та прозорості правосуддя. Однак це також потребує системного оновлення нормативно-правової бази, управлінських підходів та практики.

Проблеми та виклики:

Відсутність нормативного врегулювання онлайн вирішення спорів.

Невизначеність щодо правового статусу використання ШІ у правосудді.

Технічна фрагментація цифровізації здійснення судочинства і відсутність єдиних стандартів.

Обмежений рівень цифрових навичок серед працівників судової системи.

Недостатній доступ до електронного правосуддя для вразливих груп.

Цілі:

Забезпечити доступне, ефективне та справедливе правосуддя в цифрову еру.

Визначити принципи безпечного й етичного впровадження ШІ у сфері правосуддя.

Гармонізувати українське законодавство з європейськими стандартами цифрового судочинства.

Рекомендовані напрями політики

1. Онлайн-врегулювання спорів (ODR).

Нормативне врегулювання інституційних та процедурних аспектів ODR загалом та окремих способів ODR зокрема.

Інституціональне впровадження державної або змішаної ODR-платформи.

Захист прав користувачів, включаючи добровільність, конфіденційність і доступність процесу.

Встановлення технічних стандартів інтероперабельності для цифрових платформ.

2. Штучний інтелект у правосудді.

Підготовка «білої книги» для застосування ШІ у правосудді.

Визначення функціональних меж ШІ — як допоміжного інструменту, але не як інструменту для повністю автоматизованого ухвалення рішень.

Аналіз особливостей реалізації міжнародних стандартів справедливого судочинства, закріплених у п. 1 ст. 6 ЄКПЛ, при використанні ШІ у різних видах судочинства.

Забезпечення підзвітності та прозорості алгоритмів у правосудді.

Розробка етичних стандартів для адвокатів та суддів щодо використання ШІ у правосудді.

3. Доступність, рівність і розширення цифрових навичок.

Розробка user-friendly інтерфейсів, з урахуванням потреб людей з інвалідністю, похилого віку та користувачів з недостатнім рівнем цифрової грамотності.

Забезпечення офлайн консультацій та допомоги при користуванні цифровими інструментами, в тому числі на базі центрів безоплатної правової допомоги.

Модернізація Єдиної судової інформаційної системи та розширення функціоналу “Електронного суду”.

Підвищення цифрової компетентності правників з фокусом на суддів та персонал судів.

4. Європейська інтеграція та подальша цифрова трансформація.

Імплементация європейських практик (e-CODEX, eJustice Portal, E-court).

Розробка сумісних стандартів онлайн правосуддя відповідно до вимог ЄС.

Активна участь у пілотних проєктах ЄС щодо впровадження ШІ та цифрових судових систем.

Орієнтація на стандарти ЄС щодо розгортання ШІ (EU AIA).

Кроки, що пропонуються для стейкхолдерів:

<i>Стейкхолдер</i>	<i>Пропоновані дії</i>
Законодавча влада	Розробити проєкти змін до процесуальних кодексів і Закону України “Про судоустрій і статус суддів” з урахуванням ODR та ШІ
Судова влада	Ініціювати внутрішні стандарти та політики щодо застосування цифрових інструментів і ШІ під час здійснення судочинства та у судовому адмініструванні
Органи адвокатського самоврядування	Розробити етичні стандарти використання ШІ під час здійснення представництва
ІТ та Legal Tech сектор	Розробити прозорі та відповідальні інструменти у партнерстві з державою.
Академічна спільнота	Впровадити навчальні модулі з цифрового правосуддя, правового та етичного виміру ШІ, а також ODR.
Громадянське суспільство	Сприяти адвокації цифрових прав людини у сфері правосуддя, прозорості та підзвітності впровадження алгоритмів до правосуддя

Спільні дії, що пропонуються для стейкхолдерів:

Спільні дії, що пропонуються для ключових стейкхолдерів – законодавчої та судової влади, органів адвокатського самоврядування, ІТ та Legal Tech сектору,

академічної спільноти та громадянського суспільства, – мають бути спрямовані на комплексний розвиток цифрового правосуддя та впровадження інновацій у судочинство. Важливим кроком є запровадження індикаторів якості та ефективності цифрових судових сервісів як інструменту парламентського нагляду, що дозволить забезпечити належний рівень прозорості та підзвітності. Необхідно створити уніфіковану державну платформу для онлайн-вирішення спорів (ODR), яка б охоплювала як судовий, так і позасудовий порядок розгляду справ, поєднуючи можливості медіації, арбітражу та правової консультації. Така платформа має працювати цілодобово, бути захищеною, простою у використанні та інтегрованою з національною системою електронного правосуддя. Паралельно слід модернізувати технічне забезпечення судових установ, підвищити якість інтернет-зв'язку та впровадити безпечні сервіси для дистанційної участі у засіданнях.

Окремої уваги потребує розроблення детальних прикладів впровадження політик щодо використання ШІ в судочинстві на основі найкращих іноземних практик, з урахуванням досвіду Суду Справедливості ЄС та євроінтеграційного курсу України. Доцільно доповнити Кодекс суддівської етики положеннями про права та обов'язки суддів, пов'язані із застосуванням ШІ, та забезпечити регулярне обговорення таких питань у професійних спільнотах. Науковий та освітній вимір співпраці має передбачати ініціювання доктринальних досліджень для формування теоретичного підґрунтя нормативного регулювання, а також соціологічних опитувань щодо довіри громадян до цифрового правосуддя та готовності суддів до використання нових технологій. Важливо проводити просвітницькі та навчальні заходи, які б демонстрували, як можливості ШІ можуть ефективно застосовуватися не лише учасниками судового процесу, але й студентами-правниками у межах їхньої професійної підготовки.

Необхідно посилити контроль за алгоритмами ШІ, що використовуються у судовій сфері, шляхом запровадження постійного аудиту та прозорих процедур верифікації, включно зі збереженням і можливістю перевірки промптів та відповідей, політики дизайну алгоритму, джерел, на яких навчався ШІ. Слід

розробити інструменти для автоматичного виявлення та запобігання дискримінаційним практикам у рішеннях, що підтримуються ШІ, а також передбачити чіткі застереження щодо його використання з урахуванням захисту приватних даних та принципу мінімізації їх обробки.

Використання ШІ має супроводжуватися прозорим контролем і підзвітністю, зокрема шляхом оприлюднення методології та критеріїв прийняття рішень.

За умови дотримання зазначених гарантій доцільно розглянути можливість пілотного використання ШІ у певних категоріях спорів, насамперед в адміністративному судочинстві, наприклад, для розгляду типових справ після ухвалення зразкової, а також в цивільному судочинстві у справах, що розглядаються в порядку наказного провадження. Також варто застосовувати ШІ для збору та аналізу судової статистики, а також визначення джерел походження інформації. Окрему увагу слід приділити удосконаленню функціоналу кабінету електронного суду шляхом інтеграції інтелектуальних сервісів. Зокрема, запровадження діалогового режиму чат-боту дозволить користувачам без фахової підготовки створювати та подавати до суду типові заяви або скарги, автоматично структурувати їх відповідно до процесуальних вимог та зменшувати ризик повернення чи залишення без руху таких документів з формальних підстав.

Цифрова трансформація правосуддя є не лише технологічним, а й глибоко правовим та етичним викликом. Україна має унікальну можливість на цьому етапі закласти прозору, доступну, орієнтовану на стандарти ЄС, модель цифрового правосуддя, що гарантує дотримання прав людини в цифрову еру.

Co-funded by
the European Union

European
Fundamental Values
in Digital Era

Ця публікація є частиною проєкту Центр Досконалості Жана Моне «Європейські фундаментальні цінності в цифрову еру», EFVDE (2022–2025), 101085385 – EFVDE – ERASMUS-JMO-2022-HEI-TCH-RSCH, грантова угода 101085385, що фінансується Європейським Союзом. Ці рекомендації є виданням у відкритому доступі.

Застереження: Фінансовано Європейським Союзом. Висловлені погляди та думки, однак, належать лише авторам і не обов'язково відображають погляди Європейського Союзу чи Європейського виконавчого агентства з питань освіти і культури. Ні Європейський Союз, ні орган, що надає гранти, не можуть нести за них відповідальності.